

УДК 7.079:391

Марія **Артеменко**

кандидат технічних наук,
доцент кафедри дизайну
Херсонського національного
технічного університету

Функції етнокостюму як засобу досягнення туристичної атракції

© Артеменко М., 2018

<http://doi.org/10.5281/zenodo.1313228>

Анотація. Проаналізовано механізми використання етнокостюму для досягнення атракцій у сучасних туристичних заходах етнічного спрямування; у результаті виявлено чотири основні напрямки: використання етнічного костюму для перевтілення учасників етнозаходів, костюм як експонат у етнографічному музеї, костюм або його елементи як сувенірна продукція як результат процесу пізнання народного промислу. З позицій мистецтвознавства та дизайну виділено наступні категорії функцій етнокостюму в туризмі: художньо-естетичні (трансляція естетичних ідеалів етносу, вписання учасників етнофестивалю в культурний контекст заходу, створення художнього образу учасникам заходу); культурно-пізнавальні (презентація та ідентифікація культурних особливостей регіону, привернення уваги до традицій декоративно-ужиткового мистецтва, пізнання традиційного укладу життя етносу через специфіку етнокостюму); емоційно-рекреаційні (створення настрою та атмосфери заходу, занурення туриста в іншу реальність, мотивація на повторне відвідання, формування пам'ятного знаку про захід або регіон); іміджеві (створення рекламного образу або знаку, підвищення статусу регіону чи заходу, оцінка аудиторією напрямку діяльності заходу).

Ключові слова: костюм, мода, етнофестиваль, туризм, атракція, презентація та ідентифікація культурних особливостей.

Постановка проблеми. Туристична галузь сьогодні стрімко набирає обертів, подорожі та відпочинок є неодмінним атрибутом сучасного людського суспільства, що активно

інтегрується. З розвитком глобальних мереж відкриваються та стираються географічні кордони. Доступність пересування та зв'язку розширює можливості для пізнання нових культур і етносів. Позитивний характер така діяльність несе для обох сторін процесу – для туриста, який поглиблює горизонти своїх знань і збільшує рівень культурної ерудиції, та для місцевого населення, яке не тільки має економічну вигоду, а й зберігає для наступних поколінь знання про традиції та культуру свого народу, підтримуючи етнічне розмаїття світу. Останній фактор з роками стає все більш актуальним, оскільки масштаби глобалізації людства все частіше стирають унікальні відмінності між етносами. Це проявляється в уніфікації предметів побуту, одягу, підміну (особливо в молоді) ціннісних уявлень тощо.

Як підтвердження цього А. Варивончик вказує: «Загально-визнано, що в умовах сучасної активізації глобалізаційних процесів з їхньою тенденцією до нівеляції місцевих особливостей побуту, культури, мистецтва набувають гострої актуальності питання відродження, підтримки та сприяння подальшому розвитку кращих народних традицій» [1, с. 3]. Етнокостюм, що є відображенням і неодмінною складовою побуту корінного населення того чи іншого регіону, можна вважати індикатором, який відкриває перед туристом усе різноманіття та особливості місцевих традицій. Проте сьогодні костюм у контексті туристичної атракції є явищем новим і малодослідженим, потребує ретельного аналізу з боку наукової спільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за темою. Щодо висвітлення теми у вітчизняній науковій літературі треба зазначити недослідженість загалом питань костюму в контексті сфери туризму. В закордонних виданнях зустрічаються випадки, що засвідчують важливість етнічного костюму для туризму. Наприклад, це роботи східних дослідників А. Sarobol [2], Li Ma [3], Ya Nan He та Lin Zhang [4].

Узагальнені результати спеціальних досліджень вітчизняних науковців з проблематики українського традиційного костюму, що можуть бути використані як теоретична база у формуванні специфічних костюмознавчих засад у контексті досягнення атракції в етнотуризмі та рекреації, можна знайти в роботах К. Стамерова [5], З. Васіної [6], О. Косминої [7],

Т. Ніколаєвої [8], Т. Кари-Васильєвої [9], Р. Захарчук-Чугай [10], Н. Камінської [11], М. Селівачова [12], К. Матейко [13], Г. Стельмашук [14] та ін.

Невирішені частини загальної проблеми, яким присвячується стаття. У вказаних працях і публікаціях інших авторів на тему етнічного костюму в різноманітних аспектах висвітлюються питання народного костюму певного регіону, характерні ознаки традиційної вишивки та оздоблення, особливості технологічних прийомів їх виконання. Проте питання адаптації костюму до потреб туристичної галузі, що зумовлені специфікою механізмів використання його в сучасних рекреаційних культурно-пізнавальних процесах, не розкриваються. Цей факт визначає актуальність нашого дослідження.

Мета та новизна роботи. Мета дослідження – виявити функції етнокостюму та механізми його використання як засобу досягнення туристичної атракції (зокрема в етнотуризмі).

Дослідження костюму в контексті сфери туризму є принципово новим у сучасній науковій літературі та виявляє його якості, що здатні спричинити нові концептуальні напрями в проектуванні та дизайні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки тема вочевидь перебуває на міждисциплінарному стику, спочатку необхідно з'ясувати окремі термінологічні поняття. Отже, «туристична атракція – це система розваг і заходів, спрямованих на те, щоб сформувати позитивне враження у туриста від туру або те, задля чого людина залишає свій дім і вирушає у подорож» [15, с. 113], – стверджують М. Мальська та В. Худо.

Виходячи з такого визначення, перед нами постає більш визначене, проте не менш складне завдання – з'ясувати місце костюму в системі розваг і заходів, його роль у формуванні позитивного враження. Перша частина питання потребує аналізу та систематизації механізмів використання костюму в системі туристичних рекреацій, друга – скеровує до сфери сприйняття людиною навколишнього світу.

Аналіз світлин з вітчизняних етнофестивалів останніх років, мізерна частка яких наведена на рис. 1, дає можливість усвідомити, яке місце має костюм у системі туристичної атракції: по-перше, етнокостюми або костюми з етнічними мотивами є засобом перевтілення всіх активних учасників дій-

ства; по-друге, саме завдяки костюму створюється атмосфера заходу, її неповторний колорит.

Отже, можна стверджувати, що костюм посідає одне з провідних місць у досягненні туристичної атракції, оскільки є неодмінним атрибутом у створенні емоційної складової всіх розваг і заходів етнофестивалю.

На основі аналізу заходів, що є базовими складовими етнофестивалів у туристичній діяльності, можна виділити наступні механізми використання костюму в системі рекреацій, а саме: використання етнічного костюму для перевтілення учасників етнозаходів (і туристів, і місцевого населення й персоналу туристичного заходу – гідів, екскурсоводів, майстрів, акторів), костюм як експонат у етнографічному музеї, костюм або його елементи як сувенірна продукція, а також як результат процесу пізнання народного промыслу (наприклад, тематичного майстер-класу тощо) (рис. 2).

Слід відзначити, що кожен із цих механізмів використання етнокостюму в туризмі має певні обмеження та специфіку. Наприклад, перший напрямок допускає певну авторську інтерпретацію та переосмислення народних традицій у костюмі, тоді як для другого такий підхід є неприйнятним. Це пояснюється тим, що основною метою перевтілення учасників заходу є створення специфічної святкової атмосфери, у цьому випадку костюм первинно несе емоційне навантаження. А при використанні костюму як експонату етнографічного музею необхідно дотримуватись при реконструкції строю того чи іншого регіону канонів, що історично склалися, оскільки основне його функціональне призначення – освітньо-пізнавальне.

Використання етнокостюму або його елементів у якості сувенірної продукції розповсюджене в різних країнах світу. Не є винятком і Україна. У такий спосіб за допомогою костюму можна отримувати наступні туристичні атракції: 1) для туриста-покупця це матеріальний знак, згадка про відвідані місця або події, який він забирає із собою та який репрезентує власника в очах інших людей, говорить про його зв'язки, статус, його культурний розвиток і смак. А також такий сувенір стає об'єктом комунікації, коли власник розповідає іншим людям про обставини придбання сувеніра; 2) для виробника та продавця сувеніра – це і товар, що приносить матеріальну виго-

ду, і знак, який у контексті туристичної діяльності рекламує регіон, його культурну спадщину, самобутність етносу тощо.

На рис. 3 проілюстровано процес створення елементів етнічного костюму в рамках майстер-класу з народного промислу. Зокрема, ручне ткацтво ременів і поясів-крайок.

Зазвичай на таких майстер-класах пропонується гостеві виготовити елемент костюму невеликого розміру, який можна забрати на згадку, інший варіант – спробувати освоїти технологію народного ремесла та придбати готовий виріб виготовлений власноруч.

Розглядаючи етнокостюм у контексті його місця в туристичній діяльності, можна зробити висновок, що він виконує низку функцій, які до сьогодні недостатньо висвітлені в науковій літературі, а тому роль костюму в процесах досягнення туристичної атракції недооцінена.

З позицій мистецтвознавства та дизайну можна виділити категорії функцій етнокостюму в туризмі, які становлять інтерес для подальших досліджень (рис. 4)

Висновки і перспективи подальших розвідок. Костюм відіграє важливу, проте малодосліджену роль у формуванні настрою та атмосфери етнофестивалю. Загалом можна виділити чотири основні механізми використання костюму в таких заходах: використання етнічного костюму для перевтілення учасників етнозаходів, костюм як експонат у етнографічному музеї, костюм або його елементи як сувенірна продукція, а також як результат процесу пізнання народного промислу. Зазначені алгоритми зумовлюють специфіку функцій етнокостюму в контексті використання його в туристичній галузі: художньо-естетичні, культурно-пізнавальні, емоційно-рекреаційні, іміджеві.

Пропоноване дослідження має перспективи в аналізі особливостей художніх образів героїв-учасників етнофестивалів за регіонально-культурними традиціями, у технологічних аспектах дизайну костюму та його елементів як сувенірної продукції тощо.

1. Варивончик А. В. Традиційна народна вишивка як складова українського одягу (XX ст.): автореф. дис. ... канд. мист. : 26.00.01 – теорія та історія культури / Варивончик Анастасія Віталіївна. – К. : КНУКіМ, 2011. – 19 с.

2. He Y. N. Analyze on the Tourism Value of Traditional Costume Culture Resources in South Jiangsu District and the Development of Tourism Products / Y. N. He, L. Zhang // *Advanced Materials Research*. – 2013. – Vols. 821-822. – P. 803-806.
3. Ma L. Strategy Study on National Tourism Clothing Cultural of Guilin Region / L. Ma // *Applied Mechanics and Materials*. – 2013. – Vols. 411-414. – P. 2335-2338.
4. Sarobol. A. Costume Development Model for Tourism Promotion in Mae Hong Son Province, Thailand/ A. Sarobol // *SHS Web of Conferences, 4th International Conference on Tourism Research (4ICTR)*. – 2014. – Volume 12. – P. 6.
5. Стамеров К. К. Українські костюми. XV – XVII ст. / К. К. Стамеров ; худож. М. Н. Грох. // *Нариси з історії костюмів*. – К. : Мистецтво, 2007. – С.168-188.
6. Васіна З. О. Український літопис вбрання : [Книга-альбом]: у 2 т. / З. О. Васіна. – К. : Мистецтво, 2003–2006. – Т. 2 : XVII-початок XX ст. : Наук.-худож. реконструкції. – 2006. – 448 с.
7. Космина О.Ю. Українське народне вбрання/ О.Ю. Космина. – К.: Балтія-Друк, 2006. – 64 с.
8. Ніколаєва Т. О. Історія українського костюма / Т. О. Ніколаєва. – К. : Либідь, 1996. – 176 с.
9. Кара-Васильєва Т.В. Історія української вишивки / Т. В. Кара-Васильєва. – К. : Мистецтво, 2008. – 464с..
10. Захарчук-Чугай Р. Українське народне декоративне мистецтво : [навч. посіб.] / Р. В. Захарчук-Чугай, Є. А. Антонович. – К. : Знання, 2012. – 342 с.
11. Камінська Н. М. Костюм в Україні від Київської Русі до XXI століття / Н. М. Камінська, С. І. Нікуленко. – Харків : Золоті ворота, 2004. – 208 с.
12. Селівачов М.Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія): [навч. посіб.] / М. Р. Селівачов. – 2-е вид., допов. та випр. – К.: Редакція вісника «Ант», 2009. – 408 с.
13. Матейко К. Український народний одяг: етнографічний словник / Відп. ред. Р. Кирчів. НАН України. Інститут народознавства. – К.: Наукова думка, 1996. – 196 с.
14. Стельмашук Г. Г. Традиційні головні убори українців : [монографія] / Г. Г. Стельмашук ; Акад. наук України, Ін-т народознавства. – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.

15. Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія та практика: [підручник] / М.П. Мальська, В.В. Худо. - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 368 с.

REFERENCES

1. Varyvonchuk A.V. (2011). Tradycijna narodna vyshyvka yak skladova ukrajinskogo odyagu (XX st.) [Traditional folk embroidery as a component of Ukrainian clothing (XX century)]: avtoref. dys. ... kand. myst. : 26.00.01 – teoriya ta istoriya kultury. – Kiev: KNUKiM (In Ukrainian).
2. He Y. N. Analyze on the Tourism Value of Traditional Costume Culture Resources in South Jiangsu District and the Development of Tourism Products / Y. N. He, L. Zhang // Advanced Materials Research. – 2013. – Vols. 821-822. - P. 803-806.
3. Ma L. Strategy Study on National Tourism Clothing Cultural of Guilin Region / L. Ma //Applied Mechanics and Materials. – 2013. – Vols. 411-414. – P. 2335-2338.
4. Sarobol. A. Costume Development Model for Tourism Promotion in Mae Hong Son Province, Thailand/ A. Sarobol //SHS Web of Conferences, 4th International Conference on Tourism Research (4ICTR). – 2014. – Volume 12. – P. 6.
5. Stamerov K. K. (2007). Ukrajinski kostyumu. XV - XVII st. [Ukrainian costumes. XV - XVII centuries.]. In Narysy z istoriyi kostyumiv. - Kiev: Mystecztvo, pp.168-188. (In Ukrainian).
6. Vasina Z. O. (2003-2006). Ukrajinskyj litopys vbrannya: Knyga-albom [Ukrainian Chronicle of Dress: Book Album]. - Kiev: Mystecztvo, 448 p. (In Ukrainian).
7. Kosmyna O. (2006). Ukrajyns`ke narodne vbrannya [Ukrainian folk costume] - Kiev: Baltiya-Druk, 64 p. (In Ukrainian).
8. Nikolayeva T. O. (1996). Istoriya ukrajinskogo kostyuma [History of the Ukrainian costume]. – Kiev: Lybid, 176 p. (In Ukrainian).
9. Kara-Vasylyeva T.V. (2008). Istoriya ukrajinskoyi vyshyvky [History of Ukrainian embroidery]. – Kiev: Mystecztvo, 464 p. (In Ukrainian).
10. Zaxarchuk-Chugaj R., Antonovych. Ye. A. (2012). Ukrajinske narodne dekoratyvne mystecztvo: navch. posib. [Ukrainian folk decorative art: Tutorial].– Kiev: Znannya, 342 p. (In Ukrainian).
11. Kaminska N. M., Nikulenko S. I. (2004). Kostyum v Ukraini vid Kyvivskoyi Rusi do XXI stolittya [Costume in Ukraine from Kievan

- Rus to XXI Century]. – Kharkiv: Zoloti vorota, 208 p. (In Ukrainian).
12. Selivachov M.R. (2009). Leksykon ukrayinskoyi ornamenti (ikonografiya, nominaciya, stylistyka, typologiya) [Lexicon of Ukrainian ornamentation (iconography, nomination, stylistics, typology)]. – Kiev: Redakciya visnyka «Ant», 408 p. (In Ukrainian).
13. Matejko K. (1996). Ukrayinskyj narodnyj odyag: etnografichnyj slovnyk [Ukrainian folk clothes: ethnographic dictionary]. – Kiev: Naukova dumka, 196 p. (In Ukrainian).
14. Stelmashhuk G. G. (1993). Trady`cijni golovni ubory` ukrayinciv : monografiya [Traditional headgear of Ukrainians: monograph]. - Kiev: Naukova dumka, 240 p. (In Ukrainian).
15. Malska M.P., Xudo V.V. (2012). Turystychnyj biznes: teoriya ta praktyka [Travel Business: Theory and Practice]. - Kiev: Centr uchbovoyi literatury, 368 p. (In Ukrainian).

ANNOTATION

Artemenko M.P. Functions of national costume as means of achieving tourist attraction.

Background. The tourism industry has been expanding at a very rapid rate during recent years, travel and rest are an integral part of an active, integrated human society. With the development of global networks, geographic borders are opened and erased. The availability of mobility and communication extends the opportunities for learning new cultures and ethnic groups. The positive character of this activity brings to both sides of the process - for a tourist who deepens the horizons of his knowledge and increases the level of cultural erudition, and for the local population, which not only benefits the economy, but also preserves for future generations knowledge about the traditions and culture of its people, supporting the ethnic diversity of the world. The latter factor becomes increasingly relevant as the scale of globalization of humanity is increasingly erasing the unique differences between ethnic groups.

Ethnic costume, which is a reflection and an integral part of the life of the indigenous population of a region, can be considered an indicator that opens to the tourist all the diversity and features of local traditions. However, today, the costume in the context of tourist attraction is a new and under-researched phenomenon, requiring careful analysis from the scientific community. However, today in the scientific literature questions about the adaptation of ethnic costumes to the needs of the tourism industry, which are due to the

specific mechanisms of its use in modern recreational cultural and cognitive processes are not disclosed. This fact determines the relevance of this study. Objectives. The purpose of the study is to identify the functions of the ethnic suit and the mechanisms of its use as a means of achieving tourist attraction (in particular in ethno-tourism).

Methods. The research is based on the systematic approach to ethno costume as a means of tourist attraction, analysis of reportage photographs from ethno-festivals, their generalization and structuring of mechanisms for using a costume in tourism activities.

Results. In accordance with the generally accepted interpretation of the term "tourist attraction" the task was to achieve the goal before this research of finding out the place costume in the system of entertainment and activities and its role in shaping a positive impression. An analysis of the photos from the national ethno-festivals of recent years gives an opportunity to visually realize: firstly, ethnic costumes or costumes with ethnic motifs are a means of reincarnation of all active participants of the action; and secondly, due to the costume, the atmosphere of the event is created, its unique colour. Based on the analysis of the activities that are the basic components of ethno festivals in tourism activities, the following mechanisms for using the costumes in the specified recreation system can be distinguished, namely: use of an ethnic costume for the reincarnation of participants in ethnic activities (both tourists and locals and tourists, guides, masters, actors), a costume as an exhibit in an ethnographic museum, a costume or its elements as souvenir products, as well as a result of the process of cognition of folk crafts (for example, the themes some master class, etc.). Each of these mechanisms for the use of national costumes in tourism has certain limitations and specifics. The first direction allows a certain author's interpretation and rethinking of folk traditions in a costume, while for the second such an approach is unacceptable, since they perform different functions. The use of a national costume or its elements as a souvenir product allows you to reach the following tourist attractions: Firstly, for a tourist-buyer, it is a material sign, a reference to the places visited or events that it takes with them, and which represents the owner in the eyes of others, about his ties, his status, his cultural development, and his taste. And also, such a souvenir becomes the object of communication, when the owner tells other people about the circumstances of the purchase of a souvenir. Secondly, for a manufacturer's and vendor's souvenir is a product that brings material benefits, and a sign that advertises. In the context of tourism activity, it advertises the region, its cultural heritage, the identity of the ethnic group, etc.

Distributed on ethno-festivals to create elements of an ethnic costume during the master class folk crafts, where the guest is invited to make an element of a small size costume that can be put together in memory. Or try to master the technology of folk crafts, and buy a finished product made for it. From the point of view of fine art studies and design, the following categories of ethno-costume functions can be singled out in tourism: artistic and aesthetic (broadcast of the aesthetic ideals of the ethnic group, the inclusion of participants in the ethno-festival in the cultural context of the event, creation of the artistic image of the participants of the event); cultural and cognitive (presentation and identification of cultural features of the region, attraction of attention to the traditions of decorative and applied arts, knowledge of the traditional way of life of the ethnic group through the specifics of the ethnic costume); emotional and recreational (creation of mood and atmosphere of the event, immersion of a tourist into another reality, motivation for a repeated visit, formation of a memorable sign about an event or region); branding (creating an advertising brand or sign, increasing the status of a region or event, assessing the audience of the activity's activity).

Conclusions. Considering the ethnic costume in the context of his place in tourism, it can be concluded that he performs a number of useful functions, which until now are not sufficiently covered in the scientific literature, and therefore the role of costume in the processes of achieving tourist attraction underestimated. The costume plays a significant role in shaping the mood and atmosphere of the ethno festival. In general, there are four basis mechanisms for the use of costume in these events: In general, there are four basis mechanisms for using the suit in the indicated measures: using an ethnic costume for the reincarnation of participants in ethnic activities, a costume as an exhibit in an ethnographic museum, a costume or its elements as souvenir products, as well as a result of the process of cognition of folk crafts. These algorithms determine the specificity of functions ethnic costume in the context of its use in the tourism industry. The global categories of these functions can be formulated as artistic-aesthetic, cultural-cognitive, emotional and recreational, and branding.

Keywords: Costume, fashion, ethno-festival, tourism, attraction, presentation and identification of cultural features.

АННОТАЦИЯ

Артеменко М.П. Функции этнокостюма как средства достижения туристической аттракции. В статье проанализированы механизмы использования этнокостюма для достижения аттракции в современных туристических мероприятиях этнической направленности; в результате выявлены четыре основных назначения: использование этнического костюма для перевоплощения участников этномероприятий; костюм как экспонат в этнографическом музее; костюм или его элементы как сувенирная продукция, а также как результат процесса познания народного промысла. С позиций искусствоведения и дизайна выделены категории функций этнокостюма в туризме: художественно-эстетические (трансляция эстетических идеалов этноса, вписывание участников этнофестиваля в культурный контекст мероприятия, создание художественного образа участникам мероприятия); культурно-познавательные (презентация и идентификация культурных особенностей региона, привлечение внимания к традициям декоративно-прикладного искусства, познание традиционного уклада жизни этноса через специфику этнокостюма); эмоционально-рекреационные (создание настроения и атмосферы мероприятия, погружение туриста в другую реальность, мотивация на повторное посещение, формирования памятного знака о мероприятии или регионе); имиджевые (создание рекламного образа или знака, повышение статуса региона или мероприятия, оценка аудиторией направленности мероприятия).

Ключевые слова: костюм, мода, этнофестиваль, туризм, аттракция, презентация и идентификация культурных особенностей.

1. Етнофестивали в Україні:

а) «Болохівські гостини», с. Губин, Хмельницька обл., 2015;

б) «Bobovischanske Гроно», Закарпатська обл., 2016;

в) «Сірко-фест», м. Дніпро, 2016

2. Механізми використання етнокостюму в сучасному туризмі

3. Ткацтво ременів, поясів-крайок у рамках тематичного майстер-класу з народного промислу

4. Функції етнокостюму в туризмі